ÇAL ÇOBAN ÇAL

Süleyman Nazif

Son zamanlardaki vakaların yazdırdığı makalelerden oluşmuştur.

Hazırlayan
Hüseyin Özdemir

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1731
KÜLTÜR SERİSİ: 971

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-155-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Son Okuma: Hüseyin Özdemir

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN. VE. TİC. A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

SÜLEYMAN NAZİF (1869-1927)

Vatan ve millet sevgisinin buram buram tüttüğü şiir ve düz yazılarıyla Türk edebiyatında haklı bir yer edinmiş olan Süleyman Nazif, 1869 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Köklü bir aileye mensuptur. Kardeşi Faik Ali Ozansoy, Servet-i Fünûn edebiyatının önde gelen isimlerindendir. Şair ve tarihçi olan babası Said Paşa'nın yanı sıra dedesi Süleyman Nazif Efendi ve onun babası İbrahim Cehdî Efendi de kendi devirlerinin tanınmış ilim ve edebiyat adamlarıydı.

Süleyman Nazif
(Basra Valisi iken)

Babası Said Paşa'nın *"Mizânü'l Edeb"* adlı bir belâgat kitabı ayrıca on ciltlik *"Mir'âtü'l İber"* adlı bir tarih külliyâtı vardır. Annesi Ayşe Hanım da Akkoyunlu Devleti'nden gelen ailelerinden birine mensuptur.

Babasının görevi sebebiyle düzenli bir eğitim hayatı olmamakla birlikte yine onun çevresindeki kıymetli isimlerden dersler aldı. Baba evindeki kültürel sohbetler Süleyman Nazif için tam bir irfan ocağıydı.

Süleyman Nazif'in babası
Diyarbakırlı Said Paşa

Çok genç yaşta Muş Reji İdaresinde (1891), ardından Mardin ve Diyarbakır İdare Meclisinde aldığı görevlerle memuriyet hayatına atıldı.

1897'de Paris'e giderek Jön Türklerin en önemli yayın organı olan -Ahmet Rıza tarafından çıkarılan- *Meşveret* gazetesinde II. Abdülhamid aleyhtarı yazılar kaleme aldı. Ancak Abdülhamid'le Jön Türkler arasındaki uzlaşma ve saray tarafından verilen teminatlar karşısında aynı yıl ülkeye dönerek yeniden memuriyet görevi alanlardan biri de oydu. Bu süreçte Bursa Vilayet Mektupçuluğu yaptı. On iki yıl kaldığı Bursa'da büyük dedesi İbrahim Cehdî'nin adıyla *Servet-i Fünûn*'da şiirleri yayımlandı.

Süleyman Nazif'in kardeşi
Ali Faik Ozansoy

II. Meşrutiyet'in ilanını müteakip (1908) geldiği İstanbul'da Ebuzziya Tevfik'in çıkardığı *Yeni Tasvir-i Efkâr*'da İttihad ve Terakki yönetimine getirdiği eleştiriler sebebiyle çeşitli taşra valilikleri ile -Basra, Kastamonu, Trabzon, Musul, Bağdat- İstanbul'dan uzaklaştırıldı (1909-1914).

1912'de *Hak* gazetesinde siyasi yazılar yazdı. Bağdat'tan döndükten sonra kendisini tamamen gazeteciliğe verdi. 1918'de Cenab Şahabeddin'le beraber *Hadisât* gazetesini çıkardı.

Türk dostu oluşuyla tanınan Fransız şair ve yazar Pierre Loti

İşgal kuvvetleri komutanlarından Fransız General D'Esperey'in rıhtımdan Fransız Konsolosluğuna kadar gösterişli bir at üzerinde icra ettiği geçit töreni ve kendisini karşılayan azınlıkların sevinç gösterileri üzerine kaleme aldığı ***"Kara Bir Gün"*** adlı yazı büyük ses getirdi (9 Şubat 1919). Yine 23 Ocak 1920'de Pierre Loti için düzenlenen bir anma toplantısında yaptığı konuşmada İstanbul ve Anadolu'da yaşanan işgalleri ağır bir şekilde eleştirince İngilizler tarafından yakalanarak Malta Adası'na sürgün edildi ve burada kaldığı yirmi ay boyunca vatan ve millet sevgisini, mutlu geleceğe dair ümidini ortaya koyan şiirler yazdı. Sürgünden döndükten sonra da çeşitli gazetelerde yazıları yer aldı. Maddi sıkıntılar içindeki hayatı 4 Ocak 1927'de İstanbul'da sona erdi. Edirnekapı Mezarlığına defnedildi.

Şiirlerinde Sâdi-i Şirazi, Namık Kemal, Abdülhak Hamid, Victor Hugo, Sully Prudhomme gibi beğendiği şairlerin etkisi belirgindir. Bireysel konuların ele alındığı şiirlerinin aksine toplumsal konulu şiirlerinde ümitli bir hava hâkimdir.

Şiirleri kadar nesirleri de vatan sevgisinin coşkunluğuyla doludur. Dile hâkimiyeti başta Yahya Kemal ve Ahmed Haşim olmak üzere pek çok üstadın takdirini toplamıştır. Ne kadar velûd (doğurgan) bir kaleme sahip olduğu aşağıdaki listeden de anlaşılacaktır:[1]

Eserleri:

1) *Bahriyelilere Mektup* (1897)
2) *Malûmu İlam* (Abdülahrar Tahir adıyla-1897)
3) *El-Cezîre Mektupları* (1897)
4) *Gizli Figanlar* (Şiir-1906)
5) *Victor Hugo'nun Bir Mektubu* (çeviri-1908)
6) *Boş Herif* (1910)

---

[1] Bu bilgiler şu kaynaklardan derlenmiştir: Muhammet Gür, "Süleyman Nazif", *DİA*, c. 38, İstanbul 2010, s. 92-94; Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, c. II, MEB, İstanbul, 1998, s. 1044-1046; Arslan Tekin, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Ötüken, İstanbul, 1995, s. 553-554.

7) *Süleyman Paşa* (1910)
8) *İki İttifakın Tarihçesi* (1914)
9) *Mektuplar* (1916)
10) *Batarya ile Ateş* (1916)
11) *Firâk-ı Irak* (manzum-mensur-1918)
12) *Âsitân-ı Tarihte Galiçya* (1919)
13) *Mehmed Akif* (1919)
14) *Pierre Loti Hitâbesi* (1920)
15) *Tarihin Yılan Hikâyesi* (1922)
16) *Namık Kemal* (1922)
17) *Lütfi Fikri Bey'e Cevap* (1922)
18) *Çal Çoban Çal* (1923)
19) *Nâsırüddin Şah ve Bâbiler* (1923)
20) *Hazreti İsa'ya Açık Mektup* (1924)
21) *Çalınmış Ülke* (1924)
22) *Malta Geceleri* (şiir-1924)
23) *Külliyât-ı Ziya Paşa* (1924)
24) *Âbide-i Şühedâ* (1925)
25) *İki Dost* (Namık Kemal ve Ziya Paşa/1925)
26) *Fuzuli* (1926)
27) *İmana Tasallut-Şapka Meselesi* (1926)
28) *Kâfir Hakikat* (1926)
29) *Lübnan Kasrı'nın Sahibesi* (P. Benoit'ten çeviri-1926)
30) *Yıkılan Müessese* (1927)

Süleyman Nazif'in kitaplarında da zaman zaman bahsi geçen ve onu millî tarihimizin önemli bir ismi yapan **"Kara Bir Gün"** adlı yazıya bu kısa biyografi içerisinde yer vermek istiyoruz:

Süleyman Nazif'in *Kara Bir Gün* adlı yazısının yazılmasına sebep olan işgal kuvvetleri komutanlarından Franchet d'Esperey

KARA BİR GÜN

"Fransız generalinin dün şehrimize gelişi münasebetiyle bir kısım vatandaşlarımız tarafından icra olunan nümayiş, Türk'ün ve İslâm'ın kalbinde ve tarihinde müebbeden kanayacak bir yara açtı. Aradan asırlar geçse ve bugünkü hüzün ve düşüşümüz şevk ve yükselişe çevrilse yine bu acıyı hissedecek ve bu hüzün ve üzüntüyü evlat ve torunlarımıza nesilden nesile ağlayacak bir miras olarak terk edeceğiz.

Almanya orduları 1871 senesinde Paris'e dâhil olarak -Büyük Napolyon'un zaferlerinin taşlaşmış bir şiiri olan- zafer tâkı altından geçerlerken bile Fransızlar bizim kadar hakaret görmemişti. Ve bizim dün sabah saat dokuzdan on bire kadar hissettiğimiz ümitsizlik ve azabı duymamıştı. Çünkü Fransız namını taşıyan her fert, çünkü yalnız Hristiyanlar değil, Yahudi Fransızlar ve Cezayirli Müslümanlar, o millî matem karşısında aynı yanıp yakılma ve hicap ile ağlamış ve kızarmışlardı.

Biz ise millî varlıklarını ve dillerini bizim yüce gönüllülüğümüze borçlu olan bir kısım halkın sevinç gürültüleriyle bu yüce matemimize en acı hakaretlerin birer tokat şeklinde atıldığını gördük. *"Buna müstahak değildik."* diyemeyiz. Müstahak olmasaydık bu felâkete uğramazdık. Her milletin hayat sayfalarında birçok talihinin yükseldiği ve alçaldığı sayfalar vardır. Fransa Kralı Birinci Fransuva'yı "Şarlken"'in hapishanesinden kurtarmış ve koca Viyana şehrini defalarca sarmış bir ümmetin kader defterinde böyle bir elem verici satır da yazılı imiş. Her hâl değişkendir. Arapların güzel bir sözü var:

"İsbir fe-inne'd-dehre lâ-yasbir." (Sen sabret, çünkü zaman sabırsızdır.) derler.[2]

---

[2] Aşağıdaki orijinal metinde mürettip hatası olduğunu düşündüğümüz bir iki yerde anlama en uygun müdahalelerimizi köşeli parantez içerisinde belirttik:
Hâdisât, 8 Cemaziyelevvel 1337/9 Şubat 1335/9 Şubat 1919. İBB Atatürk Kitaplığı, nr 00698_00063_1919M0209_89298.

KARA BİR GÜN

Fransız cenerâlinin dün şehrimize vürûdu münâsebetiyle bir kısım vatandaşlarımız tarafından icrâ olunan nümâyiş, Türk'ün ve İslâm'ın kalbinde ve târihinde mü'ebbeden kanayacak bir cerîha açdı. Aradan asırla[r] geçer ve bugünkü hüzn ve idbârımız şevk ve ikbâle münkalîb olsa yine bu acıyı hissedecek ve bu hüzn ve teessürü evlâd ve ahfadımıza nesilden nesile ağlayacak bir mirâs terk edeceğiz.

Almanya orduları 1871 senesinde Pâris'e dâhil olarak -büyük Napolyon'un neşîde-i mütehaccire-i muzafferiyâtı olan- tâk-ı zafer altında[n] geçerken bile Fransızlar bizim kadar hakāret görmemişdi ve bizim dün sabah sâ'at tokuzdan on bire kadar hissetdiğimiz ye's ve azâbı duymamışdır. Çünkü Fransız nâmını taşıyan her fert, çünkü yalnız Hristiyanlar değil Yahudi Fransızla[r] ve Cezâirli Müslümanlar o mâtem-i millî karşısında aynı telehhüf ve hicâb ile ağlamış ve kızarmışlardı.

Biz ise mevcûdiyet-i lisâniye ve milliyeler bizim ulüvv-i cenâbımız[a] medyûn olan bir kısım halkın hây u hûy-ı [?şe…hânıyla] mâtem-i mu'azzezimize en acı hakāretlerin birer tokat şeklinde atıldığını gördük. Buna müstahak değil idik, diyemeyiz. Müstahak olmasaydık bu felâkete dûçâr olmazdık. Her kavmin sahâif-i hayâtında birçok ikbâl ve idbâr sahîfeleri vardır. Fransa Kralı Birinci Fransuva'yı "Şarlken"in mahbesinden kurtarmış ve koca Viyana şehrini kerrât ile sarmış bir

Hüseyin Özdemir: 1974'te İstanbul-Kâğıthane'de doğmuştur, aslen Karslıdır (Selim ilçesi-Çıplaklı köyü). İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra Marmara Üniversitesi Tarih Öğretmenliği Bölümünü bitirmiştir. 1998 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Afyon-İhsaniye ilçesine bağlı Döğer kasabasında başladığı öğretmenlik görevini, -2002 yılından beri İstanbul'un muhtelif okullarında- 18 yıl boyunca sürdürmüştür. 2015 yılında Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslâm Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Siyasi Tarihi ve İlişkileri Anabilim Dalından *Babanzâde İsmail Hakkı Bey'in Meşrûtiyet Düşüncesi* adlı yüksek lisans tezi ile mezun olmuştur. Evli ve bir kız çocuğu sahibi olup yazarlık ve musahhihlik ile hayatını sürdürmektedir. Yazarın yayımlanmış eserleri şunlardır:

1. Hüseyin Özdemir, *Gölgeye Son Hitap*, İver Yayınları, İstanbul 2010.

2. Hüseyin Özdemir, *Demokrasi Tarihimizde İttihad ve Terakkili Yıllar-Babanzâde İsmail Hakkı Bey'in Penceresinden*, Ötüken, İstanbul 2016.

3. Hüseyin Özdemir, *Mitolojiden Tarihe Seçme Hikâyeler,* Ötüken, İstanbul 2018.

4. Ali Reşad-İsmail Hakkı, *Bismarck Hususî ve Siyasi Hayatı,* haz. Hüseyin Özdemir, Ötüken, İstanbul 2018.

5. Uğurhan Karaaslan-Hüseyin Özdemir, *Çift Başlı Kartalın Hikâyesi-Selçuklular 1*, Historia, İstanbul 2018.

6. Babanzade İsmail Hakkı, *Tanin Yazıları*, c. I-II, haz. Hüseyin Özdemir, Ötüken, İstanbul 2020.

7. Süleyman Nazif, *Batarya ile Ateş*, haz. Hüseyin Özdemir, Ötüken, İstanbul 2021.

ümmetin defter-i mukadderâtında böyle bir satır-ı elîm de ezelden mastur imiş. Herhâlde mütehavvildir. Arabların güzel bir sözü vardır:

"Isbir inne'd-dehri lâ-yasbir."

İÇİNDEKİLER

SADELEŞTİRİLMİŞ METİN

ÇAL ÇOBAN, ÇAL! 15
ZAFER MUCİZESİ 18
BAYRAĞIMIZI YAKANLAR 22
SOKRAT'IN MEÇHÛL İLAHI 26
YÜZBAŞI AZİZ HÜDÂYİ BEY'E 30
PİERRE LOTİ HAZRETLERİNE 33
PİERRE LOTİ'NİN CEVAPNÂMESİ 36
BÜYÜK DOST 37
MÜBAREK EMANETLER 41
YILDIRIM'DAN HÂMİD'E 45

ORİJİNAL METİN

ÇAL ÇOBAN, ÇAL! 55
MU'CİZE-İ ZAFER 57
BAYRAĞIMIZI YAKANLAR 59
SOKRAT'IN İLÂH-I MECHÛLÜ 62
YÜZBAŞI AZİZ HÜDÂYİ BEG'E 65
PİERRE LOTİ HAZRETLERİNE 67
PİERRE LOTİ'NİN CEVÂBNÂMESİ 69
BÜYÜK DOST 70
EMÂNÂT-I MÜBÂREKE 73
YILDIRIM'DAN HÂMİD'E 75

ÖN SÖZ

Süleyman Nazif'in külliyatını kıymetli okurlarımıza sunma gayretimizde ikinci sırada "*Çal Çoban Çal*" yer alıyor. Nazif'in 18. kitabı olarak 1923 yılında basılan bu eseri de yine "*Batarya ile Ateş*" gibi hisli yazılarından oluşuyor.

Nazif, Osmanlıların I. Dünya Savaşı'ndaki yenilgisini tescilleyen Mondros Mütarekesi'ne istinaden gerçekleşen işgallerin sebep olduğu "kara günler"i, Timur istilasıyla yaşanan sürece benzetiyor. İzmir'den Bursa'ya uzanan Yunan işgalinin zulüm ve ıztırapta olmasa bile onursuzlukta onu geride bıraktığını dile getiriyor. Yüreğine çöken hüznü ifade edecek cümleleri, o kara günlerin sultanı Yıldırım Bâyezid Han'dan ödünç alıyor: Sivas'ın Timur ordusu karşısında uğradığı yıkım ve oğlu Ertuğrul'un kaybı nedeniyle yüreğine çöken hüznü hafifletmek için kendini kırlara atan dertli Hükümdar, bir koyun çobanının kavalından dökülen neşeli kır havası karşısında dayanamayıp şöyle haykırıyor;

— Çal çoban çal! Ertuğrul gibi oğlun mu öldü, Sivas gibi kalen mi yıkıldı (sanki)?

Ülkenin içerisinde bulunduğu imkânsızlıklar nedeniyle içine düştüğü ümitsizlik girdabında Türk ordusunun İnönü'de kazandığı zafer; Nazif'in kalbine taze bir ümit, tutunacak bir dal oluyor.

İşgal günlerinin ertesinde İstanbul'daki azınlıkların taşkınlığa varan sevinç gösterileri karşısında yarı cinnet hâlinde kaleme aldığı "Kara Bir Gün" adlı yazısını sansürlemeyi onursuzluk sayan Aziz Hüdâyi Bey'in tutuklanışı, onu ikinci bir infiale sevk ediyor. Kaleminden dökülen bütün kelimeler adeta bir ruh kazanarak ölümsüzleşiyor.

İstanbul'un kurtarıcısı Refet (Bele) Paşa'nın, zafer sonrasında kurulacak yeni düzene dair açıklamalarını, Atinalılara "*Sokrat'ın meçhul ilahını size tanıtmaya geldim.*" diyen Havari Pavlus'un hitabına benzetirken belagatin zirvesine çıkıyor.

Türk'e dostluğun para etmediği hatta tehlikeli sayıldığı bir dönemde hem milliyetimize hem medeniyetimize övgüler dizen Pierre Loti'ye minnettarlığımızı dile getirdiği satırlarda vefanın en güzel örneğini veriyor.

Topkapı Sarayı'nda muhafaza edilen din büyüklerine ait eşyaları elinde bulundurmanın, siyasi otoriteyi meşrulaştırma aracı olarak görülmesini aklın huzurunda çürüttüğü satırlar mantığımızı teslim alıyor.

Her biri birer askerî deha sayılan Yıldırım Bâyezid, Yavuz Sultan Selim ve Mustafa Kemal Paşa hakkında hayalî sohbet arkadaşlarına kurdurduğu cümleler de hayli ilginç tespitler barındırıyor.

Sözü daha fazla uzatmadan teşekkür faslı ile sona erdirip sizleri Süleyman Nazif'in muhteşem üslubuyla baş başa bırakalım: Başta değerli editörüm Oğuzhan Murat Öztürk Bey olmak üzere Ötüken Yayıncılığın tüm yetkililerine, metnin doğru okunup sadeleştirilmesinde her daim desteğini gördüğüm Murat Yıldız dostuma ve sınırsız desteğini daima yanımda hissettiğim sevgili eşim Haknur Özdemir'e sonsuz teşekkürler ederim.

02.06.2021
Hüseyin Özdemir
Kağıthane/İstanbul

ÇAL ÇOBAN, ÇAL!..

Mütâreke'yi[1] takip eden kara günleri hemen herkes tarihimizin en karanlık safhası zannetti. Fakat ben öyle bir kara devir bilirim ki Mütâreke'yi takip eden kara günlerden daha karanlık bir çehre arz eder. Bu devir, Yıldırım Bâyezid'in bilhassa son senesidir. Felâketler arka arkaya gelmeye başlamış; Şehzade Ertuğrul, Sivas şehrinde ölmüş; Sivas şehri Timurleng[2] ordusunun ayakları altında yıkılmıştı. İki kere kederli olan bu Padişah; Kosova Meydan Gazâsı'nda günahsız biraderi Yakub Çelebi'nin dünyadan murat alamamış naaşına [cesedine] basarak oturduğu saltanat tahtından Timurleng'in esaret zindanına inmeye hazırlanıyordu. O devri ne vakit düşünsem hatırıma en evvel Yıldırım'ın iki katlı matemini Bursa civarında boynu bükük ve mahzun [üzgün] dolaştırırken tesadüf ettiği kaval çalan çobana olan şu sözü gelir:

Yıldırım Bâyezid

— Çal çoban, çal!.. Ne Ertuğrul gibi oğlun öldü ne Sivas gibi şehrin yıkıldı!..

Bir insan sürüsünün talihsiz çobanından bir koyun sürüsünün gamsız çobanına yöneltilmiş olan bu acı dolu sözler kadar hiçbir mersiye, hiçbir ağıt; oğlu ölmüş bir baba ile memleketi yıkılmış bir hükümdarın gönlündeki acı ve elemlere tercüman olamaz.

***

---

1 Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918) (h.n.)

2 **Emîr Timur (1336-1405):** Timur Devleti'nin kurucusu Emîr Timur'un hayatı hakkında bk. İsmail Aka, "Timur", *DİA*, c. 41, İstanbul 2012, s. 173-177. (h.n.)

ZAFER MUCİZESİ

Boş yere üstlendikleri medenileştirme(!) vazifesini Yunanlılar, İzmir katliamıyla uygulamaya başlamışlardı. Bu vazife namına üç sene durmadan yangınlar çıkarıldı; üç sene sürekli ihtiyar, kadın, çocuk idam olundu. İlahi adalet on beş günden beri bir kere daha Yunanlılardan hesap soruyor. Bu hesabı talepte yine o ilahi adalet Türk ordusunu mahşer ve tarihin önüne geçirdi.

Yunan ordusu bir yangın kundağı[7] gibi zavallı Anadolu'ya sokulduğu gün bütün Türk ve İslâm'ın kalbi, iki en güzel vilayetimizin[8] sahillerini gemileri ve topraklarını askeriyle sardığı günlerde ise birçoğumuzun azmi parça parça olmuştu. İtiraf ederim ki o hezimet faciasını, böyle zafer mucizesinin teselli edip taçlandıracağına ihtimâl vermeyenlerden biri de ben idim. Sarıkamış kahramanının Galiçya'da, Dobruca'da, İzonzo'da[9] mecnunca [delice] israf ettiği millî kuvvetten böyle bir kudretli ordu doğacağını tahmin edemeyen mantık gibi, matematik hesapları gibi benim de ümitsizlikle perişan aklım, son ümidimi kahretmişti. Artık mucizeler devrinin büsbütün kapanmış olduğunu zannediyordum. Biraz daha kımıldanırsak korkuyordum ki Anadolu harabeliğinde mâziye [geçmişe] ağlayacak tek bir Türk gözü kalmayacak. O zaaftan, o perişanlıktan bu harikaları çıkaran azim ve iman sahiplerinin her ferdine bizim gibi fânilerin şükranı az gelir. Onlara bu dakikada Peygamber'in ruhuyla ashabı [arkadaşları] duacı ve minnettardır. Onlar İslâm tarihinin en büyük, en mucizelerle dolu bir sayfasını Anadolu'nun kalbgâhında [canevinde] yazdılar. Kadınlarının taşıdıkları cephaneleri siperlerde hayatıyla birlikte sarf eden bu -gerçekten hümâyûn[10]- orduyu şimdi

---

7 Yangın çıkarmak için kullanılan yağlı paçavralara kundak denir ve bu nitelik kundaklamak fiilinde yaşamaktadır. (h.n.)

8 İzmir ve Bursa kastediliyor olmalı. (h.n.)

9 **Galiçya, Dobruca, İzonzo:** Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda müttefikleri olan Avusturya ve Bulgaristan'a yardım maksadıyla Balkanlarda İtilaf güçlerine karşı mücadele ettiği cephelerdir. (h.n.)

10 Ordu-yı Hümayun tabirinde "padişaha ait" anlamında kullanılan hümayun kelimesinin sözlük anlamı olan "kutlu, mübarek" kastediliyor. (h.n.)

"Akademi Fransez"in Kıymetli Üyelerinden Şöhretli Edip
[Edebiyatçı]

PİERRE LOTİ HAZRETLERİNE

Aziz Üstat ve Büyük Dost,

En son yayımlanan ***Sevgili Fransa'mızın Şark'ta Vefatı*** unvanlı güzel kitabınızın bana lütfen tahsis olunan sayfaları hakkında şimdiye kadar hiçbir şükran [minnettarlık] işareti arz etmedim. Bundan nankörlüğüme delil çıkarmayınız. Kitap yayımlandığı zaman ben bildiğiniz ve eserinizde defalarca cömertçe ve şefkatle bahsettiğiniz hâl ve mahalde[45] [yerde] bulunuyordum. Sırf teşekkür için söylenmiş olsa bile yine de o sırada fâni varlığımı size hatırlattıracak sözlerin bir imtihan özelliği taşıyabileceğinden korktum. Hâlbuki ben size millî borcumuzun en küçük bir parçasını bile eda edememiştim. Bu borca bilâhare [daha sonra] ne kadar ve ne kadar minnettarlık borçları eklendi!..

Pierre Loti

Aziz dost, siz filan veya falan Türk'ün ve Müslüman'ın değil bütün Türkiye'nin ve bütün İslâm'ın muhabbet ve şükran dolu kalbinde daima yaşayacaksınız. Ebedîliğinizin iki kalıcı sığınağı vardır: Biri ölümsüz eserleriniz, diğeri de hiçbir arıza ile ölmeyeceğini sonradan bir kere daha âleme göstermiş olan Türk'ün kalbi. Asırlar bile sizi Türk'e unutturamayacaktır. O kadar sevdiğiniz ve harikulâde üslupla tanımladığınız ağırbaşlılığın sükûneti ve iç hesaplaşma dolu saatlerinde bile Türk'ün düşündüklerinden biri siz olacaksınız. Buna emin olabilirsiniz.

Hastalığınızı bütün Türkler, vatan damarlarının [millî duygularının] en şiddetli çırpındığı günlerde bile endişe ve ıstırap ile takip

---

[45] Nesir kafiyesi diyebileceğimiz secili ifadeye kıyamadığımız için anlamını vermekle yetindik. Bahsedilen yer Malta Adası'ndaki sürgün yeridir. (h.n.)

PİERRE LOTİ'NİN CEVAPNÂMESİ

Efendim,
Mösyö Pierre Loti, kendisine lütfen göndermiş olduğunuz etkili ve heyecanlandıran mektubu aldı. Kalbinin derinliğinden size teşekkür eder. ***Sevgili Fransa'mızın Şark'ta Vefatı*** adlı eseri hakkında kendisine daha evvel bir şey yazmadığınızdan dolayı niçin özür diliyorsunuz?.. Sizin o vakit İngilizler tarafından birdenbire uzaklaştırılmış olduğunuz sürgünde hasta ve gözetim altında bulunduğunuzu unutmamıştır. 1920 senesi Ocak'ının yirmi üçüncü günü İstanbul Dârülfununda onun şerefine yaptığınız takdir ve hayrete şayan konuşmayı unutmuş olduğunu mu zannediyorsunuz?.. Bu hâlde sizin minnettarlığınızdan nasıl şüphe edilebilir?..

Lâkin vatanınızdan uzakta çektiğiniz ıstıraplarla Türkiye'nin üzerine çöken karanlık saatler artık ortadan kalkmıştır. Şimdi Mustafa Kemal'in göz kamaştıran zaferinden başka bir şey düşünmemek gerekir. Şimdi Türkiye'nin müstahak olduğu mevkiyi tekrar kazandığı için sevinmek lâzımdır.

Lloyd George[49] istesin istemesin İstanbul ile Türkiye şu birkaç gün zarfında size gelecek.

Mösyö Pierre Loti pek hasta… Size kendi eliyle cevap yazamayacak kadar hasta -ki bundan dolayı özürler diler- olmakla beraber ölmeden evvel hak ve hakikat davasının tam ve kesin zaferinde hazır bulunacağını ümit ediyor.

Minnettarlığının ifadesi teşekkürlerini size arz etmeye Mösyö Loti beni memur etmektedir.

Yüksek saygılarımın kabul buyurulmasını rica ederim, efendim.

Rochefort
22 Eylül 1922
Mösyö Pierre Loti'nin Hususi Kâtibi
?Soberje/Moberje [M. (G. Jean) Berger]

---

[49] **Lloyd George (1863-1945):** 1916-1922 tarihleri arasında İngiltere'de başbakanlık yapmış ve Türk Kurtuluş Savaşı'nda uğradığı yenilgi üzerine iktidardan düşmüştür. Bk. https://tr.wikipedia.org/wiki/David_Lloyd_George, 29.12.2020, 12:02. (h.n.)

BÜYÜK DOST

Büyük dost denildiği zaman eminim ki her Türk'ün hatırına Pierre Loti gelir. O tanımlayıcı tamlamaya Türk'ün kalbi ve şükranı Türk diyarında bir özel isim şeklini vermiştir. Anadolu'nun en ücra köylerine gidiniz: Herkes Pierre Loti'nin ismini bilir ve herkes bu ismin sahibini derin ve sonsuz bir muhabbetle sever.

Büyük dost iki seneden beri pek hastadır. Yerinden kımıldanamayacak kadar hasta; ne eli ne ayağı, hiçbir uzvu vazifesini ifa edemiyor. Yalnız kafasında bir kuvvet kalıntısı vardır. Hâlâ hâfızasını muhafaza ediyor ve dilini az çok kullanabiliyor. Bu kafanın düşündüğü sadece sevgili Türkiye'nin hayat ve kurtuluşudur. İzmir'in geri alındığı mübarek günlerin birinde araba ile biraz dolaşmış olduğunu ajanslar her tarafa telgrafla müjdelemişlerdi. Ben eminim ki büyük dostun o günkü kudret ve gezintisini Türk'ün büyük zaferinden aldığı şevk ve sevinç doğurdu. Dünya yüzünde hiçbir kimse mensup bulunmadığı bir milleti Pierre Loti'nin Türk'ü sevdiği kadar sevmemiştir.

Lloyd George

Yine İzmir yıldız ve hilâle kavuşurken Pierre Loti, kâtibine yazdırdığı bir mektupta *"Lloyd George ne yaparsa yapsın Edirne'yi de İzmir gibi alacaksınız. Zaferinize vadedilmiş olan mesut bir barıştır."* diyordu.[1]

Gerçekten Edirne alındı ve gerçekten zaferimize vadedilmiş olan mesut barış imzalanacaktır; Lloyd George ne yaparsa yapsın… Çünkü bunu Cenâb-ı Hak murat buyurmuş ve Pierre Loti haber veriyor.

---

[1] 30'uncu sayfaya müracaat. (S. N.) ["Pierre Loti'nin Cevapnâmesi" başlığı altında bu eserde 36. sayfa. (h.n.)]

MÜBAREK EMANETLER

Sultan Vahîdeddin

Topkapı Sarayı'nda I. Selim [Yavuz Sultan Selim] zamanından beri korunan mübarek emanetleri düşük Halife'nin[51] aşırmak niyetinde bulunduğu Hükümetçe haber alınarak ciddi tedbirler uygulanmıştı. Hain ve dar kafalı mahlûk, İslâm Halifeliği'nin bu emanetlerle şart kılınmış ve onlarla ayakta durduğunu zannediyormuş. Aman ya Rabbî!.. Dini, yalnız isminin… bugün Müslümanların lanetlisi ve bütün mahlûkatın kınanmışı olan isminin ucunda acı bir alay gibi duran bu sefil[52], dört sene taşıdığı bu unvanın vazifelerini ve şartlarını bile öğrenemeyecek kadar cahil imiş. İlk Türk halifesinin bereket olsun diye -ve sırf bir bereket suretinde- İstanbul'a naklettiği bu tarihî eşyaları kader ve kazânın sevkiyle onun makamına musallat olan Vahideddin, hırsızlık eline geçirecek olsaydı onları ya ötede beride birer kötülük ve fesat aleti gibi kullanır veya -galip ihtimallere ve onun mayasından ve ahlâkından pek ziyade beklendiğine göre- müzelere satarak parasıyla yeni

---

[51] TBMM tarafından 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılması ile tahttan düşen son Padişah Vahideddin'dir. (h.n.)

[52] Sultan Vahideddin'i, isminin sonundaki din ibaresini yakıştıramayarak tenkit ediyor. (h.n.)

YILDIRIM'DAN HÂMİD'E

Tesadüfen şahidi olduğum bir sohbetin ben burada yalnız nakledi-ciliğini yapacağım:

Üçü de gündemi dikkatle takip eden bilgili kişilerden idi. Son zamanlardaki vakaları mevzubahis etmişlerdi. En genci diyordu:

> — Memleketin göbeğine dayanmış; iki senelik galibiyetleriyle mane-viyâtını, yığınaklarıyla da mevkisini takviye etmiş [güçlendirmiş] bir düşman her türlü ihtiyacını deniz ve şimendifer yoluyla bol bol alıyordu ve topraklarına musallat olduğu halkın nafakasıyla iki sene sürekli beslendi. Arada ezici bir sayı üstünlüğü de yok. Bu şartlarla beraber beş yüz kilometreye yakın bir mesafeyi, güçlendirilmiş mevkileri zapt ederek [ele geçirerek], meydan muharebeleri vererek on beş günde katetmek; "harika"dan başka bir kelime ile ne açıklanabilir ne özetlenebilir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya "Yıldırım" lakabı verilse lâyıktır.

Mustafa Kemal Paşa

En yaşlısı sordu:

— "Yıldırım"dan maksadınız nedir; yıldırım süratiyle ordunun ilerlediğini anlatmak istiyorsanız münasip fakat eski bir tarihî laka-bı yenilemek ise biraz su götürür.

Genç, cevap verdi:

— Doğrusu I. Bâyezid'e [Yıl-dırım Bâyezid] verilen unvanı kastetmiştim.

İhtiyar, sözünde devam etti:

— Bâyezid, tek bir muharebe-de bir strateji hareketiyle kazanıl-mış başarı üzerine o lakabı almış-tı. Hâlbuki Gazi Paşa, büsbütün başka hâl ve şartlar dâhilinde ça-lıştı ve kazandı. Yıldırım'a ceddinden muntazam ve zamanının en mükemmel bir ordusu kalmıştı. Mustafa Kemal Paşa ise son silah-

ÇAL ÇOBAN ÇAL

Süleyman Nazif

Vekāyi‘-i Ahîrenin yazdırdığı makalelerden müteşekkil

Tâbi‘ ve Nâşiri
“İnci” Mecmu‘ası İdârehânesi
İstanbul
1339

[İç Kapak]

ÇAL ÇOBAN ÇAL

Süleyman Nazif

Vekāyi‘-i Ahîrenin yazdırdığı makalelerden müteşekkil
Tâbi‘i
“İnci” Mecmu‘ası İdârehânesi
İstanbul
“Kader” Matba‘ası
1923

[Sf. 3] ÇAL ÇOBAN, ÇAL!..

Mütâreke'yi ta'kīb eden kara günleri heman herkes târihimizin en muzlim safhası zannetdi. Fakat ben öyle bir devr-i siyah bilirim ki Mütâreke'yi ta'kīb eden kara günlerden daha karanlık bir çehre arz eder. Bu devir, Yıldırım Bâyezid'in bilhassa son senesidir. Felâketler te'âkub etmeye başlamış; Şehzâde Ertuğrul, Sivas şehrinde ölmüş; Sivas şehri Timur-leng ordusunun ayakları altında harâb u yebâb olmuşdu. İki kerre dâğ-dâr olan bu Pâdişâh; Kosova Meydân Gazâsı'nda birâder-i bî-günâhı Ya'kub Çelebi'nin na'ş-ı nâ-murâdına basarak cülûs etdiği taht-ı saltanatdan Timur-leng'in mahbes-i esâretine inmeye hazırlanıyordu. O devri ne vakīt düşünsem hâtırıma en evvel Yıldırım'ın mâtem-i muzâ'afını Bursa civârında melûl ve mahzun dolaşdırırken tesâdüf etdiği kaval çalan çobana olan şu sözü gelir:

— Çal çoban, çal!.. Ne Ertuğrul gibi oğlun öldü ne Sivas gibi şehrin yıkıldı!..

[Sf. 4] Bir insan sürüsünün tâli'siz çobanından bir koyun sürüsünün gamsız çobanına tevcih edilmiş olan bu hitâb-ı tahassür kadar hiçbir mersiye, hiçbir nevha; oğlu ölmüş bir baba ile memleketi yıkılmış bir hükümdarın gönlündeki evcâ' ve âlâma tercüman olamaz.

***

Maskat-ı re'sim de dâhil olduğu hâlde hiçbir yerde Bursa'dan ziyâde kalmadım. Ömrümün tam on iki senesi bu güzel şehirde fâsılasız ve ârızasız geçdi. O yeşil diyâr, benim sâkin ve hayat-nevâz bir penâh-ı huzûrum idi. Kıymetli dostlarımdan birkaçını Bursa'da tanıdım. O mahmur belde benim ufk-ı tahatturumda -mevtin zulmeti bu ufku sed ve setr edinceye kadar- şâd ve şâ'ik bir levha-i sa'adet kalacakdır. Hakīkatde bir ***Derviş Dağı*** olan "Keşiş Dağı" vâdilerini ben dâ'imâ, dâ'imâ, dâ'imâ şükrân ve tahassürle yâd etdim ve edeceğim. Bu böyle!.. Fakat ben orada mest-i huzur iken ve oradan çıkdıkdan sonra da gûş-i tahatturuma,